

Παρουσίαση για το 12^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο Επικούρειας Φιλοσοφίας, Αθήνα Φεβρουάριος 2022

εισαγωγή από την έδρα του Συμποσίου

Η επόμενη παρουσίασή μας είναι από τον Geoff Petersson σε ένα προηχογραφημένο βίντεο από το Σίδνεϊ της Αυστραλίας. Ο Geoff είναι ο διοργανωτής του Κήπου του Σύδνεϋ (Sydney Epicurus Philosophy Garden) που ίδρυσε το 2011 για να συγκεντρώσει όσους ενδιαφέρονται για τον Επικούρεια φιλοσοφία σε μηνιαία βάση. Είναι πρώην δικηγόρος που εργάζεται στην κυβέρνηση και στο ιδιωτικό γραφείο του συμβουλευόντας για φορολογικά θέματα.

Ο Geoff έχει προσκληθεί να συμμετάσχει στην πρόσφατα συσταθείσα Διεθνή Επιτροπή EPIC που σχεδιάζει το πρώτο Διεθνές Επικούρειο Συνέδριο που θα πραγματοποιηθεί το 2024.

Ας καλωσορίσουμε τον Geoff

Κείμενο παρουσίασης για βίντεο

Είναι χαρά μου που μπορώ να σας μιλήσω στο 12^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο Επικούρειας Φιλοσοφίας. Το θέμα του φετινού Συμποσίου είναι η Τετραμερής Θεραπεία, ο Τετραφάρμακος, και αν μου επιτρέπεται, ένα πολύ κατάλληλο θέμα για αυτούς τους αβέβαιους καιρούς.

Πριν θίξω αυτό το θέμα, θα ήθελα να εξηγήσω λίγο περισσότερα για τον εαυτό μου και πώς με τράβηξε η φιλοσοφία του Επίκουρου στη μακρινή Αυστραλία.

Ως νεαρός δικηγόρος που εργαζόταν στην κυβέρνηση τη δεκαετία του 1970, ενώ πάντα με ενδιέφερε η φιλοσοφική βάση του δικαίου και της ηθικής, εστίασα πολύ στην κατανόηση του λόγου για τους διάφορους νόμους. Ερωτήματα όπως εάν ένας συγκεκριμένος νόμος αναπτύχθηκε από τη φύση ή αναπτύχθηκε ως απάντηση σε μια κοινωνική ή άλλη ανάγκη, για παράδειγμα, αύξηση εσόδων από την κυβέρνηση ή απαγόρευση ορισμένων ναρκωτικών.

Δεν ήταν πολύ αργότερα που άρχισα να διαβάζω ευρύτερα πάντα με το βλέμμα να ανακαλύψω αν υπάρχει μια συγκεκριμένη φιλοσοφία που θα μπορούσε να ταιριάζει φυσικά στην προσωπική μου φιλοσοφία. Είχα απορρίψει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις για το υπερφυσικό από μικρή ηλικία, αν και όχι τις ευρύτερες διδασκαλίες της Χριστιανικής Εκκλησίας, η οποία ως παιδί που μεγάλωνε τη δεκαετία του 1950 εξακολουθούσε να κυριαρχεί στην Αυστραλία. Έτσι, ο Χρυσός Κανόνας, που με διάφορες μορφές συναντάται στις περισσότερες θρησκείες, μου έκανε εξαιρετική αίσθηση, όπως και παραβολές όπως ο Καλός Σαμαρείτης, ακόμα κι αν μπορούσα να δω τους περιορισμούς του. Τότε, στην Αυστραλία, όπως και αλλού, δεν ήταν σοφό να δηλώνει κανείς ότι είναι άθεος ή ακόμα και αγνωστικιστής, έτσι μπορεί κανείς να εκμυστηρευτεί στους φίλους του ότι αν και δεν πίστευα στον Θεό, συμφωνούσα με τις βασικές χριστιανικές διδασκαλίες.

Μόνο πολύ αργότερα άρχισα να αμφισβητώ πιο σοβαρά τις φιλοσοφικές μου πεποιθήσεις ενάντια στους αρχαίους και πιο σύγχρονους φιλοσόφους και συνειδητοποίησα ότι η επικούρεια φιλοσοφία είχε τα περισσότερα, αν όχι όλα τα πλαίσια για μένα.

Αυτό που μου άρεσε ιδιαίτερα στη φιλοσοφία είναι ότι ο Επίκουρος προσπάθησε να δημιουργήσει ένα πλήρες σύστημα βασισμένο στη Φυσική Επιστήμη, αναγνωρίζοντας ότι όλα τα ζωντανά πλάσματα οδηγούνται από την αρχή της ευχαρίστησης/πόνου που μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε δράση στη ζωή. Επιπλέον, πολλά από τα 40 Κύρια Δόγματα του Επίκουρου δεν είναι απλώς ένα σύνολο αρχών που έχουν μόνο ιστορικό ενδιαφέρον, αλλά είναι Αρχές που είναι εξίσου σχετικές σήμερα. Θέλω να επανέλθω σε αυτό σύντομα, αφού εξηγήσω το Επικούρειο ταξίδι μου.

Γύρω στο 2011, η ανάγνωση μιας κριτικής για το βιβλίο του Stephen Greenblatt, με τίτλο «Παρέκκλιση: Πώς έγινε ο Κόσμος Μοντέρνος» (Swerve: How the World Became Modern, στην Ελλάδα κυκλοφορεί ως «Παρέγκλιση. Ο Λουκρήτιος και οι απαρχές της νεωτερικότητας») ήταν πολύ αποκαλυπτική για μένα και αποφάσισα ότι ήρθε η ώρα να προσπαθήσω να συγκεντρώσω μια ομάδα ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής Meetup, όχι μόνο για να μοιραστούν τη γνώση αλλά και να αντλήσουν από τη γνώση μελετητών και άλλων που είχαν ίσως μεγαλύτερη κατανόηση του θέματος. Η πρώτη μου συνάντηση στην αυλή του σπιτιού μας που ονομάσαμε Κήπο (The Garden) περιελάμβανε μια ανόμοια συλλογή από μέλη της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένης της ελληνόφωνης συζύγου μου Άννας, φίλων και των περίεργων. Η προσέγγισή μου αρχικά ήταν να πω να επιλέξω ένα από τα Κύρια Δόγματα και να επιδιώξω να το αναλύσω ιατροδικαστικά, χωρίς να συνειδητοποιώ ότι το νόημά του εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από την αγγλική μετάφραση που είχα επιλέξει. Μόνο λίγο αργότερα είχαμε το προνόμιο να παρακολουθούμε τακτικά τις συνεδριάσεις μας έναν μελετητή των Κλασικών Σπουδών, ο οποίος μπόρεσε να μας διορθώσει σε οποιαδήποτε παρεξήγηση στην οποία θα μπορούσαμε να βρεθούμε. Αυτό ήταν σημαντικό γιατί, εκτός από το βιβλίο του Greenblatt, τότε δεν υπήρχαν πολλά εύκολα διαθέσιμα κείμενα για να μελετήσουν τα μέλη και το Διαδίκτυο παρείχε πολύ λιγοστό υλικό.

Η μορφή μας ήταν να κάνουμε τις συζητήσεις μας γύρω από ένα γεύμα με κάθε μέλος να φέρνει απλά φαγητά και ίσως ποτά για να τα μοιραστεί. Για τα νέα μέλη αυτό ήταν μερικές φορές μια πρόκληση για να καταλάβουν τι εννοούσαμε με απλά φαγητά σύμφωνα με την Επικούρεια παράδοση – κέικ κριθαριού και νερό με μια περιστασιακή κατσαρόλα τυρί! Φυσικά, τα γεύματά μας ήταν πιο ουσιαστικά από αυτό, αλλά υπήρχαν περιπτώσεις που ένα νέο μέλος έφτανε με την εντύπωση ότι απολαμβάναμε πολυτελή γεύματα με την έννοια ότι ο όρος Επικούρειος έχει καταλήξει να σημαίνει καλοφαγάς. Ευτυχώς η Επικούρεια φιλοσοφία κατανοεί ότι οι περιστασιακές πολυτέλειες είναι καλές, εφόσον δεν εξαρτόμαστε από αυτές.

Μέχρι το 2019 υπολογίζαμε κατά μέσο όρο περίπου 10 μέλη που συναντώνται κάθε μήνα από ένα σύνολο μελών περίπου 200, κυρίως από το Σίδνεϊ. Είναι ενδιαφέρον ότι ένας από τους δύο Αμερικανούς φίλους μας σε αυτό το πάνελ, ο Hiram, εντάχθηκε στην ομάδα μου αναμφίβολα έχοντας ψάξει για επικούρειες συνδέσεις στο διαδίκτυο.

Αρχικά, δυσκολεύτηκα να βρω βιβλία και άρθρα για τον Επίκουρο και ντρέπομαι να πω ότι ψάχνοντας σε ένα βιβλιοπωλείο στην Τασμανία (τη νοτιότερη Πολιτεία της Αυστραλίας) και νομίζοντας ότι είχα βρει έναν θησαυρό, μόλις αργότερα συνειδητοποίησα ότι ήταν ένα βιβλίο για τον Επίκτητο. Κατά κάποιο τρόπο δεν είχα ποτέ έρθει σε συνεννόηση με τη Στωική φιλοσοφία, ακόμα κι αν μου άρεσε πολύ η ιδέα του «δύσκαμπτου άνω χείλους» μπροστά στις αντιξοότητες. Η στωική πίστη στη μοίρα και η άποψή τους για τον ρόλο των Θεών, δεν με ελκύουν.

Ένα από τα υπέροχα πράγματα της Επικούρειας Φιλοσοφίας είναι ότι μπορεί να μελετηθεί και να εφαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα ανάλογα με την εκπαίδευση και το ενδιαφέρον του μαθητή. Από αυτή την άποψη, ο Τετραφάρμακος: η τετραμερής θεραπεία ήταν και είναι η αφετηρία για όσους ήταν νέοι στον Επίκουρο και που χρειαζόταν μόνο να γνωρίζουν τις πολύ βασικές αρχές που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν από όλους για μια πιο ευτυχισμένη ζωή.

Κάτι που δεν έχω συναντήσει προηγουμένως, κατά την προετοιμασία αυτής της ομιλίας, διάβασα ότι αρχικά ο όρος θεραπεία τεσσάρων μερών αναφερόταν σε τέσσερις πραγματικές ουσίες που χρησιμοποιούνται στην αρχαία ιατρική – κερύ, λίπος, πίσσα και ρητίνη. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αργότερα από τον Φιλόδημο για να αναφερθεί στις βασικές αρχές της ευτυχίας στον Επίκουρο.

Συνοπτικά οι τέσσερις αρχές είναι:

1. Μη φοβάσαι τους Θεούς
2. Μην ανησυχείς για τον θάνατο
3. Αυτό που είναι καλό είναι εύκολο να αποκτηθεί
4. Αυτό που είναι τρομερό είναι εύκολο να το αντέξεις.

Άλλοι σε αυτό το Συμπόσιο θα τα έχουν συζητήσει με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, αλλά με τον κίνδυνο της αντίφασης θα ήθελα να κάνω κάποιες δικές μου παρατηρήσεις ως προς τη συνάφειά τους.

Πολλοί έχουν υποστηρίξει ότι η ιδέα του φόβου του Θεού (ή των Θεών) ως αιτίας δυστυχίας δεν είναι πλέον σχετική στην κοσμική κοινωνία του Δυτικού Κόσμου. Εάν κάποιος δεν πιστεύει σε έναν θεό ή θεούς, γιατί να τους φοβάται; Η ειρωνεία είναι ότι παρά τη σύγχρονη επιστήμη και την κατανόησή μας για τη

ζωή στη Γη και τον Κόσμο, μπορεί να ειπωθεί με βεβαιότητα ότι η πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού (και πιθανώς του Δυτικού Κόσμου) εξακολουθεί να πιστεύει σε κάποιο είδος θεού ή θεών. Ο φόβος του Θεού ή των Θεών προέρχεται σίγουρα από τις έννοιες των εκδικητικών θεών που είναι έτοιμοι να χτυπήσουν απλούς θνητούς που θα μπορούσαν να προσβάλλουν τους νόμους τους. Χειρότερα ακόμη και εκεί όπου δεν παραβιάστηκε κανένας νόμος, αλλά προσβολή έγινε από έναν θεό για τις ενέργειες που έγιναν!

Την εποχή της Πραγματείας του Δαρβίνου για την εξέλιξη του είδους, ένα επιχείρημα που τέθηκε σοβαρά εναντίον της ήταν ότι αν δεν υπήρχε θεός να μας καθοδηγήσει, τι θα εμπόδιζε τους ανθρώπους να ενεργούν χωρίς φόβο τιμωρίας;

Το επιχείρημα του Επίκουρου για το ότι δεν φοβάται τους Θεούς ήταν ότι είναι τέλεια όντα και δεν έχουν ανάγκη να επισκέπτονται τους ανθρώπους ή τον κόσμο. Αυτό με τη σειρά του θέτει το ερώτημα, εάν δεν τους ενοχλούν οι πράξεις απλών ανθρώπων, υπάρχουν στην πραγματικότητα; Η θέση του Επίκουρου ότι δεν υπάρχει τίποτα άλλο εκτός από τα Άτομα και το κενό γίνεται λίγο δύσκολη εδώ, αντιμετωπίζοντας τους θεούς ως κατασκευασμένους από πολύ λεπτά άτομα που υπάρχουν μεταξύ των κόσμων.

Αναρωτιέμαι μήπως ο Covid 19 και οι παραλλαγές του θα μπορούσαν με κάποιο τρόπο να θεωρηθούν εδώ ως μια άλλη μορφή θεών, αλλά αυτό ίσως δεν λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο αφού για τους περισσότερους από εμάς το Covid 19 είναι πραγματικό και θα πρέπει να φοβόμαστε αν δεν εμβολιαζόμαστε !

Το να μένεις με τον Covid 19, να μην φοβάσαι τον θάνατο δεν είναι καλό, αφού και πάλι ένας θάνατος από τον Covid 19 δεν είναι εύκολος θάνατος, από όλες τις απόψεις. Ποτέ δεν ήμουν ευχαριστημένος με την επικούρεια εξήγηση για αυτό, καθώς το επιχείρημα φαίνεται να βασίζεται σε μια υπόθεση ότι πρέπει πρώτα να αποδεχθεί κανείς ότι δεν υπάρχει τίποτα μετά το θάνατο. Αν και δεν έχω κανένα πρόβλημα με αυτήν την υπόθεση, είναι αυτό που μπορεί να συμβεί λίγο πριν από το θάνατο που μπορεί να προκαλέσει φόβο. Και εκεί είναι που το τέταρτο μέρος της θεραπείας ταιριάζει εύκολα. Με όποιο τρόπο κι αν είναι ο θάνατος, συνήθως έρχεται γρήγορα!

Το τρίτο μέρος της θεραπείας είναι ίσως λιγότερο σχετικό με τον σημερινό καταναλωτικό κόσμο όπου, ενώ έχουμε άφθονα αγαθά, δεν είναι πάντα εύκολο να τα αποκτήσουμε! Στην πραγματικότητα, μπορεί ασφαλώς να υποστηριχθεί ότι εξακολουθεί να ισχύει, στην πραγματικότητα περισσότερο με τη διαθεσιμότητα εύκολης πίστωσης κ.λπ.

Επιστρέφοντας στην πανδημία του Covid-19 ως μια σύγχρονη εφαρμογή του τρίτου μέρους, πρέπει να θεωρούμε τους εαυτούς μας τυχερούς που ζούμε σε έναν κόσμο σήμερα όπου σε χρόνο ρεκόρ, εμβόλια που δεν υπήρχαν, έχουν

αναπτυχθεί και διατίθενται σε μεγάλο βαθμό ελεύθερα στις μάζες , τουλάχιστον σε εκείνες τις χώρες που μπορούν να τα αντέξουν οικονομικά.

Τέτοια θαύματα της σύγχρονης επιστήμης μπορούν ξεκάθαρα να ενισχύσουν την ευτυχία για τους ανθρώπους. Θα μπορούσε να είναι μια δύσκολη πώληση σε κάποιον που δεν είναι εξοικειωμένος με την Επικούρεια Φιλοσοφία και κατά κάποιο τρόπο είναι ένα πρόβλημα με τη Φιλοσοφία – οι αρχές της μπορούν να βρεθούν σε όλες τις πτυχές της ζωής, αλλά δεν αναγνωρίζονται πάντα ως τέτοιες. Ανέφερα νωρίτερα ότι ο Χρυσός Κανόνας ήταν κάτι που πήρα από την περιστασιακή κατήχησή μου στον Χριστιανισμό ως παιδί. Βρίσκεται στις περισσότερες, αν όχι σε όλες τις άλλες θρησκείες, όπως βρίσκεται στις διδασκαλίες του Επίκουρου ευτυχώς ως φιλοσοφία παρά ως θρησκεία.

Ευχαριστώ.

Ανυπομονώ να σας δω από κοντά το 2024 στο πρώτο Διεθνές Επικούρειο Συμπόσιο